

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΑΥΛΟΣ

(1901-1964)

Ο Βασιλεύς Παύλος διαδέχτηκε τον αδελφό του, το Γεώργιο Β΄, την 1η Απριλίου του 1947. Ο Γεώργιος Β΄, ο οποίος δεν είχε παιδιά, πέθανε από ξαφνική ανακοπή καρδιάς ύστερα από σύντομη ασθένεια. Ο Βασιλεύς Παύλος Α΄ υπέστη πολλές από τις κακουχίες στις οποίες είχε υποβληθεί η Ελληνική Βασιλική Οικογένεια κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς χρειάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα για να βρεθεί στην Αίγυπτο, τη Νότια Αφρική και το Λονδίνο, προκειμένου να γλιτώσει από τη Γερμανική επίθεση στην Κρήτη. Ο Γεώργιος Β΄ και ο τότε Διάδοχος Παύλος (με τη σύζυγό του Πριγκίπισσα Φρειδερίκη) επέστρεψαν στην Ελλάδα στις 28 Σεπτεμβρίου του 1946.

Γεννημένος το Δεκέμβριο του 1901, ο Βασιλεύς Παύλος ήταν το τέταρτο από τα έξι παιδιά του Βασιλέως Κωνσταντίνου Α΄ και της Βασιλίσσης Σοφίας (τρία από τα οποία, ο Αλέξανδρος Α΄, ο Γεώργιος Β΄ και ο Παύλος Α΄ έγιναν Βασιλείς της Ελλάδας). Διαπίστωσε από κοντά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε ο πατέρας του καθώς προσπαθούσε να διατηρήσει την επισφαλή ουδετερότητα της Ελλάδας κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ακόμη, ο Πρίγκιπας Παύλος υπήρξε μάρτυρας των δυσκολιών αλλά και των επιτυχιών που επέφερε η είσοδος της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό των συμμάχων της Αντάντ (Entente). Διαπίστωσε τις συνέπειες

του τραγικά πρόωμου θανάτου του αδελφού του, Βασιλέως Αλεξάνδρου, και την επιστροφή στο θρόνο του πατέρα του, το 1920. Ως νεαρός αξιωματικός πάνω στο καταδρομικό "Ελλη", παρακολούθησε την εκκένωση της Σμύρνης το Σεπτέμβριο του 1922, ύστερα από την άγρια λεηλασία της πόλης από τους Τούρκους κατά τον Ελληνο-Τουρκικό πόλεμο που ακολούθησε τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Όταν τον Απρίλιο του 1924 η Ελλάδα ανακηρύχθηκε Αβασίλευτος Δημοκρατία, ο Βασιλεύς Γεώργιος Β΄ και ο Πρίγκιπας (και Διάδοχος) Παύλος αναγκάστηκαν να φύγουν από τη χώρα. Αμφότεροι εγκαταστάθηκαν στο Λονδίνο. Ο Διάδοχος Παύλος εργάστηκε για ένα χρόνο ως μαθητευόμενος μηχανικός αεροσκαφών (χρησιμοποιώντας το όνομα Πάολ Μπέκ) στο εργοστάσιο του Άρμστρογκ-Χουίτγουορθ στο Κόβεντρι, μένοντας για δέκα μήνες στο Λέμιγκτον.

Ο Διάδοχος Παύλος και ο Βασιλεύς Γεώργιος Β΄ επέστρεψαν στην Ελλάδα σχεδόν δώδεκα χρόνια αργότερα, το 1935, όταν σε πανεθνικό δημοψήφισμα αποφασίστηκε με συντριπτική πλειοψηφία η επαναφορά της Μοναρχίας έπειτα από μια δεκαετία και πλέον πολιτικής αστάθειας.

Ο Πρίγκιπας Παύλος μαζί με τον Σπύρο Λούη στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Βερολίνου. Τον επόμενο χρόνο ο Διάδοχος Παύλος επισκέφθηκε το Βερολίνο για να παραβρεθεί στους ΙΒ΄ Ολυμπιακούς Αγώνες. Εκεί, απηύθυνε πρόταση γάμου στην Πριγκίπισσα Φρειδερίκη του Ανόβερου, Δούκισσα του Μπρούνσβικ-Λύνεμπουργκ και εγγονή του Γερμανού Κάιζερ Βίλχελμ Β΄ (που βρισκόταν εξόριστος στο Ντόρν της Ολλανδίας). Οι αρραβώνες τους ανακοινώθηκαν επίσημα στις 28 Σεπτεμβρίου του 1937, και ο γάμος τελέστηκε στις 9 Ιανουαρίου του 1938.

Οι πολύπλοκοι μηχανισμοί της Ευρωπαϊκής μοναρχίας καθιστούσαν την Πριγκίπισσα Φρειδερίκη 34η στη σειρά της διαδοχής του Βρετανικού θρόνου, και ο Βασιλεύς Γεώργιος ΣΤ΄ της Μεγάλης Βρετανίας είχε χρειαστεί να δώσει την επίσημη συγκατάθεσή του στο Συμβούλιο του Θρόνου για την τέλεση του γάμου. Το ζεύγος πέρασε τα πρώτα χρόνια του συζυγικού βίου του στη βίλλα του στο Ψυχικό. Η κόρη τους Σοφία γεννήθηκε στις 2 Νοεμβρίου του 1938. Και στις 2 Ιουνίου του 1940, καθώς ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος προκαλούσε τεράστιες ανακατατάξεις στην Ελλάδα και την υπόλοιπη Ευρώπη, γεννήθηκε ο γιός τους Κωνσταντίνος.

Τον Απρίλιο του 1941 η Πριγκίπισσα Φρειδερίκη και τα δύο της παιδιά φυγαδεύτηκαν στην Κρήτη πάνω σε ένα Βρετανικό υδροπλάνο τύπου Σάντερλαντ. Τους ακολούθησαν λίγο αργότερα ο Βασιλεύς Γεώργιος Β΄ και ο Διάδοχος Παύλος. Η Πριγκίπισσα Φρειδερίκη και τα παιδιά της έφτασαν τελικά στη Νότια Αφρική, όπου γεννήθηκε και το τρίτο παιδί του ζεύγους, η Πριγκίπισσα Ειρήνη. Αφού αντιμετώπισαν με γενναιότητα μεγάλους κινδύνους κατά τη Γερμανική επίθεση στην Κρήτη, ο Βασιλεύς Γεώργιος Β΄ και ο Διάδοχος Παύλος διέφυγαν και αυτοί από το νησί και εγκατέστησαν εξόριστη κυβέρνηση στο Λονδίνο. Η Πριγκίπισσα Φρειδερίκη και η οικογένειά της τελικά εγκαταστάθηκε στην Αίγυπτο το Φεβρουάριο του 1944.

Ο πόλεμος, καθώς και οι μάχες που επακολούθησαν στην Ελλάδα ανάμεσα στους Κομμουνιστές και τον κυβερνητικό στρατό, δημιούργησαν τεράστια κοινωνική αναταραχή στη χώρα. Η πολιτική τρικυμία στην οποία βρέθηκε η χώρα μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου παρακίνησε το Ελληνικό εκλογικό σώμα να ψηφίσει υπέρ της επανόδου του Βασιλέως Γεωργίου Β' την 1η Σεπτεμβρίου του 1946. Ο Διάδοχος Παύλος και η Πριγκίπισσα Φρειδερίκη επέστρεψαν στη βίλλα τους στο Ψυχικό. Λίγο αργότερα, την 1η Απριλίου του 1947, ο Βασιλεύς Γεώργιος Β΄ πέθανε και τον διαδέχτηκε ο αδελφός του, ο Βασιλεύς Παύλος Α΄.

Οι Βασιλείς Παύλος και Φρειδερίκη επισκέπτονται σεισμόπληκτους στη Ζάκυνθο. Λίγο μετά την ενθρόνιση του βασιλέως Παύλου Α΄, η Κομμουνιστική εξέγερση που είχε οδηγήσει σε συγκρούσεις στη βόρεια Ελλάδα την άνοιξη του 1946 εξελίχθηκε σε γενικευμένο Εμφύλιο Πόλεμο. Το καλοκαίρι του 1947 ο νέος Βασιλεύς και η Βασίλισσά του περιόδευσαν στη βόρεια Ελλάδα. Η Βασίλισσα Φρειδερίκη απηύθυνε έκκληση ζητώντας υποστήριξη για το Ταμείο Πρόνοιας Βορείων Επαρχιών - που δημιουργήθηκε για να συνδράμει τα ορφανά και τις οικογένειες που ζούσαν με την απειλή της απαγωγής των παιδιών τους στα γειτονικά Κομμουνιστικά κράτη της Γιουγκοσλαβίας, της Βουλγαρίας και της Αλβανίας εάν δεν υποστήριζαν τους Έλληνες Κομμουνιστές. Το ίδιο καλοκαίρι, ο Βασιλεύς Παύλος Α΄ αρρώστησε βαριά, πράγμα που τον εμπόδισε να επισκεφθεί την Ήπειρο, όπου ο Ελληνικός στρατός δέχτηκε επιθέσεις από τους Κομμουνιστές στην Κόνιτσα την περίοδο των Χριστουγέννων του 1947. Η Βασίλισσα Φρειδερίκη μετέβη αντ' αυτού στη ζώνη των επιχειρήσεων στην Κόνιτσα για να δηλώσει την υποστήριξή της στους φαντάρους (για αυτή της τη γενναία πράξη, παρασημοφορήθηκε με τον Πολεμικό Σταυρό).

Ο Εμφύλιος Πόλεμος τερματίστηκε στα τέλη Αυγούστου του 1949 με την επικράτηση του εθνικού στρατού στα βουνά κοντά στην Αλβανική μεθόριο. Είχε υπάρξει ακόμα πιο επώδυνος για τον Ελληνικό λαό απ' ότι ο ίδιος ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Το ένα δέκατο του πληθυσμού της χώρας είχε μείνει άστεγο, και ο Βασιλεύς απηύθυνε δημόσια έκκληση για την ανοικοδόμηση 7.000 κατεστραμμένων χωριών.

Το έργο του Βασιλέως και της Βασίλισσας για την προώθηση της εθνικής συμφιλίωσης μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο - όπως και η έγνοια που επέδειξαν αμέσως για τα θύματα μιάς σειράς καταστροφικών σεισμών που χτύπησαν τη Ζάκυνθο, το Βόλο και τη Σαντορίνη μεταξύ των ετών 1953 και 1955 - συνέβαλε στη διαρκώς αυξανόμενη δημοτικότητα του θεσμού της μοναρχίας.

Επίσκεψη των Βασιλέων Παύλου και Φρειδερίκης στην Κωνσταντινούπολη. Μετά την παραίτηση του εξαδέλφου του Βασιλέως Μιχαήλ της Ρουμανίας το Δεκέμβριο του 1947, ο Βασιλεύς Παύλος Α΄ βρέθηκε να είναι ο μοναδικός εναπομείνας Χριστιανός Ορθόδοξος μονάρχης στον κόσμο. Κατά συνέπεια, η επίσημη επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Τουρκία τον Ιούνιο του 1952 απέκτησε ιδιαίτερη σημασία. Επισκέφτηκε τον Οικουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, αλλά υπέβαλε και τα σέβη του στον τάφο του Κεμάλ Ατατούρκ, το δημιουργό της σύγχρονης Τουρκίας. Ο Βασιλεύς επεδίωκε να προάγει την ανεκτικότητα σε θέματα θρησκείας. Όμως, η όλο και εντεινόμενη εκστρατεία των Ελληνοκυπρίων στο διχασμένο νησί της Κύπρου για ένωση με την Ελλάδα τροφοδότησε τη μεγάλη αντιπαράθεση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Το 1955, οι περισσότεροι από τους ογδόντα

Ορθόδοξους ναούς της Κωνσταντινούπολης λεηλατήθηκαν.

Στις 4 Οκτωβρίου του 1955, πέθανε ο επικεφαλής της Ελληνικής κυβέρνησης Στρατάρχης Παπάγος. Ο Βασιλεύς Παύλος Α΄ επέλεξε ως νέο Πρωθυπουργό το σχετικά άγνωστο Υπουργό Δημοσίων Έργων Κωνσταντίνο Καραμανλή - ο οποίος είχε εντυπωσιάσει το Βασιλέα με τον δυναμισμό που επέδειξε στην προσπάθεια ανασυγκρότησης ύστερα από τους καταστροφικούς σεισμούς του 1952-53. Για τα επόμενα οκτώ χρόνια, υπό τον Καραμανλή, η Ελλάδα γνώρισε σταθερότητα και οικονομική ανάπτυξη που στηριζόταν στη μεγαλύτερη βιομηχανοποίηση και τη δημιουργία ενός ακμαίου τουριστικού κλάδου. Ο Καραμανλής έθεσε ως στόχο του τον εκσυγχρονισμό της Ελλάδας, την ανάπτυξη της οικονομίας και την εξεύρεση λύσης στο ζήτημα της Κύπρου - όπου ο Κύπριος Αρχιεπίσκοπος Μακάριος επιζητούσε την ένωση με την Ελλάδα.

Οι απόψεις του Αρχιεπισκόπου προκάλεσαν βίαιες αντιδράσεις στην Τουρκία, και ξέσπασε εμφύλια σύρραξη ανάμεσα στην Ελληνική και την Τουρκική κοινότητα του νησιού. Η Κύπρος ανακηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος το 1960. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος - στον οποίο, το 1957, είχαν επιτρέψει οι Βρετανοί να επιστρέψει από τις Σεϋχέλλες όπου τον είχαν θέσει υπό περιορισμό - τιμήθηκε στην Αθήνα από το Βασιλέα Παύλο.

Ο Βασιλεύς Παύλος δέχτηκε με ευχαρίστηση τις αλλαγές στο σύνταγμα που εισηγήθηκε ο Καραμανλής, οι οποίες επέτρεψαν στις Ελληνίδες να μετέχουν στα κοινά. Εγκαινίασε σημαντικά βιομηχανικά έργα και αισθανόταν υπερήφανος γι΄ αυτό που συντελείτο στην Ελλάδα - που κάποιιοι έβλεπαν ως ένα οικονομικό θαύμα. Υπήρξε ιδρυτής και πρόεδρος της Σχολής των Αναβρύτων, ενός σχολείου βασιζόμενου στις αρχές της προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο και της αυτοπεποίθησης που πρέσβευε ο επιφανής εκπαιδευτικός Κούρτ Χάν. Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος υπήρξε μαθητής στα Ανάβρυτα για εννέα χρόνια.

Έντονες ανησυχίες όμως δημιούργησε αυτό που η αντιπολίτευση (υπό το Γεώργιο Παπανδρέου) εξέλαβε ως τις όλο και πιο στενές σχέσεις που αναπτύσσονταν ανάμεσα στο Βασιλέα Παύλο και την ηγεσία του στρατού. Με επιστολή του στις 3 Οκτωβρίου του 1962, ο Πρωθυπουργός Καραμανλής έθιξε στο Βασιλέα Παύλο κάποια σημεία που τον προβλημάτιζαν. Τονίζοντας τη δημοτικότητα του Βασιλέως, εξέφρασε ωστόσο ανησυχίες σχετικά με τα υπερβολικά συχνά ταξίδια στο εξωτερικό, κάποιους λόγους του Βασιλέως που δεν είχαν προεγκριθεί από την κυβέρνηση και την απουσία κυβερνητικού εκπροσώπου στα Ανάκτορα. Ο Βασιλεύς Παύλος ανταπέστειλε πλήρη και αιτιολογημένη απάντηση αντικρούοντας την κριτική και εκφράζοντας την έντονη δυσαρέσκειά του για την εκστρατεία κατασυκοφάντησης "όχι μόνο του δικού μου προσώπου αλλά και της συζύγου μου, των παιδιών μου και των εκλιπόντων γονέων μου". Ο Καραμανλής μεταχειρίστηκε την απάντηση του Βασιλέως για να υπερασπιστεί τη μοναρχία μπροστά στις διαρκείς επιθέσεις των αντιμοναρχικών. Το Μάρτιο του 1963 η Ελληνική μοναρχία γιόρτασε την εκατονταετηρίδα της. Τον Ιούλιο, ο Βασιλεύς Παύλος και η Βασίλισσα Φρειδερίκη προσκλήθηκαν να πραγματοποιήσουν επίσημη επίσκεψη στο Λονδίνο. Αλλά ο Πρωθυπουργός Καραμανλής εξέφρασε την αντίθεσή του σ' αυτό το ταξίδι, και υπέβαλε την παραίτησή του στις 11 Ιουνίου του 1963. Αμέσως μετά την παραίτηση του Καραμανλή, ο Βασιλεύς Παύλος προέβη σε δήλωση

με την οποία υπογράμμιζε την επιθυμία του για τη διατήρηση αρμονικών σχέσεων με "το γενναίο Βρετανικό λαό", ο οποίος "ανέκαθεν μας στέκεται αρωγός σε καιρούς κινδύνου". Η επίσκεψη στέφθηκε από επιτυχία, και η Βασίλισσα Ελισάβετ Β' απένειμε στο Βασιλέα Παύλο τον τίτλο του Ιππότη του Τάγματος της Καλτσοδέτας - το αρχαιότερο ιπποτικό τάγμα με αδιάλειπτη ιστορία.

Λίγο μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, ο Βασιλεύς Παύλος Α' ασθένησε. Ανέβαλε όμως την πραγματοποίηση χειρουργικής επέμβασης για μετά τη διεξαγωγή των Γενικών Εκλογών, που έλαβαν χώρα στις 16 Φεβρουαρίου του 1964 με νίκη της Ενώσεως Κέντρου του Γεωργίου Παπανδρέου, που αποτελείτο από αριστερίζοντες φιλελευθέρους. Ο Βασιλεύς υπεβλήθη σε εκτεταμένη επέμβαση για καρκίνο του στομάχου στις 20 Φεβρουαρίου, αφού είχε ορκίσει την προηγούμενη μέρα τη νέα κυβέρνηση. Πρίν την εγχείρηση, ο Βασιλεύς Παύλος είχε επίσης φροντίσει να κατοχυρώσει το Διάδοχο Κωνσταντίνο ως Αντιβασιλέα. Πέθανε στις 6 Μαρτίου του 1964.

Ο Βασιλεύς Παύλος Α' ανέπτυξε τις απόψεις του σχετικά με τις αρχές της μοναρχίας σε μια δήλωση που εξέδωσε επ' ευκαιρία των 18ων γενεθλίων του γιού του, Διαδόχου Κωνσταντίνου, το 1958. Ανέφερε ότι αποτελεί υποχρέωση του μονάρχη να μοχθεί ακούραστα "για την πρόοδο και τη δόξα της Ελλάδας (...) να στηρίζει σταθερά τις δημοκρατικές αρχές που διέπουν τους θεσμούς και τις συνταγματικές ελευθερίες του λαού (...) να στέκεται φύλακας και προστάτης της Αγίας μας Εκκλησίας (...) να αποκαθιστά την αδικία με τη συγχώρεση, τη διχόνοια με την ενότητα, το σφάλμα με

την αλήθεια, την αμφισβήτηση με την πίστη." Τόνισε πως "είναι προτιμότερο να υπομένει δεινά ο Βασιλεύς παρά να ενσκήπτουν συμφορές στο Έθνος και την Πατρίδα".

Οι αρχές αυτές έμελλε να λάβουν κεντρική θέση στον τρόπο με τον οποίο ο νέος Βασιλεύς Κωνσταντίνος Β' θα αντιλαμβανόταν τις καινούριες του ευθύνες.

